

Κατασκευάζοντας μια Λευκή Αμερική: νομοθεσία, ευγονική και μετανάστευση στις ΗΠΑ.

Οπαδοί της ευγονικής σε πικετοφορία με συνθήματα του τύπου "Όποιος δεν ξέρει να διαβάζει, δεν πρέπει να κάνει παιδιά". Άγνωστη χρονιά.

Καρτ ποστάλ από τη γη της επαγγελίας

Εξέταση μεταναστών στο Ellis Island. Το ησάκι με το άγαλμα της Ελευθερίας που βρίσκεται απέναντι από το λιμάνι της Νέας Υόρκης, αποτέλεσε είσοδο για εκατομμύρια μετανάστες και βασικό σημείο ελέγχου για το αμερικάνικο κράτος. Στη φωτό, γιατρός που εξετάζει ευρωπαίους μετανάστες. Κάπου στη δεκαετία του '20.

Η διάδραση ανάμεσα στο νόμο, την επιστήμη και την αστυνομία απέναντι στην υποτιθέμενα "αντικοινωνική" συμπεριφορά και την φυλετική κατωτερότητα των μεταναστών (ουσιαστικά: η συγκρότηση της αφεντικής ρητορικής και πρακτικής που αποσκοπούσε στην φυσικοποίηση της ταξικής διαφοράς) έχει την βασική αφετηρία της στις ΗΠΑ. Αν και αρχικά εμφανίστηκε σαν μέθοδος διαχείρισης (της εργασίας) των μαύρων σκλάβων, κάπου στα τέλη του 19ου αιώνα άρχισε να εφαρμόζεται και στους μετανάστες. Οι αντιμεταναστευτικές νομοθεσίες που εφαρμόστηκαν την περίοδο 1891 - 1924 θεμελιώθηκαν πάνω στο τότε αναδυόμενο ευγονικό κίνημα και στην κρατική ανάγκη του να δοθεί ένας νέος ορισμός για το τι θεωρείται "λευκό", "ηθικό" και "νόμιμο".

Φυσικά το "πρόβλημα των μεταναστών" που εισαγόταν στην αμερικάνικη κοινωνία δεν είχε να κάνει με κάποιου είδους βιολογική ασυμβατότητα αλλά με το γεγονός πως αυτοί οι τελευταίοι εισερχόνταν στην "γη της αφθονίας" με καταγιγιστικούς ρυθμούς και σε μεγάλα νούμερα. Οι ΗΠΑ είχαν στα χέρια τους την πρώτη ύλη από την οποία φτιάχνονται όλες οι υπερδυνάμεις (βλέπε απεριόριστο και φτηνό εργατικό δυναμικό) και έπρεπε να την διαχειριστούν. Ωστόσο οι μετανάστες δεν αποτελούσαν ανέκαθεν πρόβλημα για τις ΗΠΑ: οι μαύροι συγκέντρωναν σχεδόν αποκλειστικά μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα, την ιδεολογική και υλική επίθεση των ντόπιων αφεντικών. Για παράδειγμα, οι Εβραίοι και οι Ιρλανδοί που υπήρχαν για πολλά χρόνια στη χώρα, δεν θεωρούνταν απειλή για την αμερικάνικη κοινωνία ενώ τα σύνορα ήταν επισήμως ανοικτά για περισσότερα από 100 χρόνια (1769 - 1875) μιας και υπήρχε μεγάλη ζήτηση για (ανειδίκευτο ή ειδικευμένο) εργατικό και αγροτικό δυναμικό. Ωστόσο, στα τέλη του 19ου αιώνα τα πρώτα μεγάλα κύματα μετανάστευσης θα μεταλλάξουν την κρατική διαχείριση της εργασίας, υποστηριζόμενα από μια νεόκοπη αντιμεταναστευτική νομοθεσία που βασίστηκε στην ευγονική.

It's a dog-eat-dog world: ο ρατσισμός στο εργαστήριο

Οι ρίζες του ευγονικού λόγου μπορούν να ανιχνευτούν στην Αγγλία. Το 1883, ο Francis Galton (ξάδερφος του Κάρολου Δαρβίνου) δημοσίευσε μια σειρά θέσεων σύμφωνα με τις οποίες "από όλα τα γήινα είδη, μόνο το ανθρώπινο είναι σε θέση να διαφύγει του ελέγχου της φυσικής επιλογής" υποστηρίζοντας παράλληλα πως "μέσω των νόμων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και την ιατρική, τα ασθενή μέλη της κοινωνίας καταφέρνουν να διαβιώνουν το είδος τους". Ο Galton βασίστηκε στις παρατηρήσεις του ξαδέφρου του, τις οποίες και συν-

δύασε με τα συμπεράσματα ευρωπαίων ανθρωπολόγων της εποχής (οι οποίοι από τις αρχές της δεκαετίας του 1880 είχαν αρχίσει να μιλούν για τις κληρονομικές ρίζες του εγκλήματος και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς) προπαγανδίζοντας μια πολιτική που θα δούλευε προς όφελος της αγγλοσαξονικής προτεσταντικής κοινωνίας.

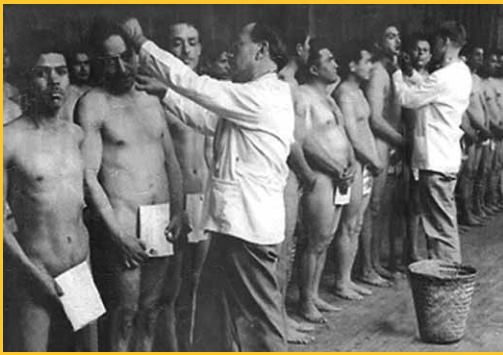
Η μετάβαση στο βιομηχανικό καπιταλισμό συνοδεύτηκε από μια αντίστοιχη αλλαγή παραδείγματος όσον αφορά στην επιστημονική διαχείριση του κοινωνικού σώματος. Σε αντίθεση με τον κοινωνικό δαρβινισμό -όπως αυτός εκφραζόταν μέσα από την φράση "survival of the fittest" (επιβίωση του ικανότερου)- και η οποία ήταν συμβατή με την (υπό εγκατάλειψη στα τέλη του 19ου αιώνα) laissez-faire νοοτροπία (με την έννοια της φυλετικής ευπροσαρμοστικότητας στις κοινωνικές εξελίξεις), το ευγονικό κίνημα της βιομηχανικής εποχής συνηγόρησε υπέρ αυτού που ονομάστηκε "κοινωνική μηχανική". Οι υποστηρικτές της οποίας επιδίωκαν μια καλύτερη (βλέπε αποστερωμένη και λευκοκρατούμενη) κοινωνία μέσα από την αστυνομική/ποινική εφαρμογή των επιστημονικών γνώσεων. Το τεστ ευφυΐας που εισήχθη στις ΗΠΑ την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα προστέθηκε ταχέως στο ευγονικό οπλοστάσιο: τα αποτελέσματα από τα τεστ ευφυΐας που διεξάχθηκαν σε "εγκληματίες" και ευρύτερους πλειθιακούς πληθυσμούς (σαν να λέμε, δηλαδή, στην εργατική τάξη) χρησιμοποιήθηκαν σαν (ψευδής) απόδειξη της σύνδεσης μεταξύ κληρονομικότητας, εγκληματικότητας και γενικότερης κοινωνικής παθογένειας. Αυτό είναι και το σημείο που η επιστήμη συνάντησε την αστυνομία για να σχηματίσουν από κοινού ένα νέο πλάνο διαχείρισης της εργασίας, με στόχο τα μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα. Κατά την περίοδο 1890-1930, τόσο η αμερικάνικη νομοθεσία όσο και η ρητορική περί "αντικοινωνικής συμπεριφοράς" χρησιμοποίησαν τα ψευδοπορίσματα της ευγονικής για να κατασκευάσουν την εικόνα του μετανάστη σαν πνευματικά, ψυχικά και ιδιοσυγκρασιακά αρρώστου. Η εξάπλωση των παραγκουπόλεων στις ΗΠΑ που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα του πρώτου μεγάλου μεταναστευτικού κύματος αλλά και η οργάνωση των μεταναστών στα συνδικάτα οδήγησαν την αγγλοσαξονική προτεσταντική κάστα στην αναζήτηση ενός ιδεολογικού οπλοστασίου που θα έθετε υπό έλεγχο τις μεταναστευτικές ροές και το πολυεθνικό προλεταριάτο που αποτελούσε την εγχώρια εργατική τάξη. Η πρώτη οργάνωση που προσπάθησε να θέσει μια (ουσιαστικά) πολιτική ευγονική πλατφόρμα ήταν η Ένωση Αμερικάνων Εκτροφένων το 1906, ενώ από το 1910 και μετά εμφανίστηκαν πολλές λέσχες ευγονικής σε όλες τις μεγάλες αμερικάνικες πόλεις. Το 1907 η πολιτεία της Ιντιάνα πέρασε τον πρώτο νόμο για τις στειρώ-

σεις, υποχρεώνοντας σε στέρωση όσους είχαν καταδικαστεί για εγκλήματα πάσης φύσεως αλλά και άτομα με νοητική στέρηση, μωρά, έφηβους ή ενήλικες τρόφιμους κρατικών ιδρυμάτων. Ωστόσο, η έκρηξη της ευγονικής ιδεολογίας έλαβε χώρα μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο αποκτώντας αναγνώριση από όλο το πολιτικό φάσμα (της αριστεράς συμπεριλαμβανομένης με αριστερά έντυπα όπως τα The Nation και The New Republic να εκφράζουν απόψεις σύμφωνα με τις οποίες "μόνο άτομα προερχόμενα από ανώτερη βιολογική ράτσα θα έπρεπε να διαχειρίζονται τις υποθέσεις της χώρας" και πως "οι μαύροι είναι μια φυλή με κατώτερες ηθικές και πνευματικές ιδιότητες σε σχέση με τους λευκούς").

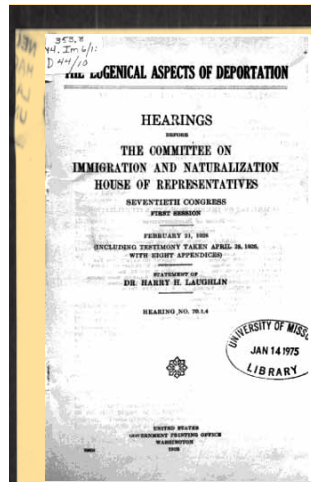
Όπως προαναφέραμε, υπήρξε ένα σημείο στην αμερικάνικη ιστορία στο οποίο η ποινική νομοθεσία συνάντησε την επιστήμη. Για να συμβεί αυτό έλαβαν χώρα δύο σημαντικές εξελίξεις: ο εκσυγχρονισμός του νομικού/ποινικού συστήματος και ο πολλαπλασιασμός του λόγου που συνέδεε την εγκληματικότητα με την "κληρονομική-διανοητική ανεπάρκεια των ξένων". Η συνάρθρωση του ευγονικού λόγου με τον αστυνομικό/δικαστικό εκσυγχρονισμό δημιούργησαν μια μέθοδο διαχείρισης που πολλά χρόνια αργότερα έγινε γνωστή στους ακαδημαϊκούς κύκλους σαν ευγονική νομολογία. Απορρίπτοντας την laissez-faire αντίληψη σαν ανεπαρκή για τις ανάγκες της βιομηχανικής κοινωνίας, οι τεχνοκράτες της εποχής κατασκεύασαν μια κοινωνιολογικά προσανατολισμένη νομοθεσία που νομιμοποιούσε τον αναβαθμισμένο κρατικό ρόλο όσον αφορά στην αστυνόμευση και τη διαχείριση των κοινωνικών συνθηκών. Ωστόσο, η νέα αυτή νομοθεσία έκανε πολλά περισσότερα από το να διευρύνει την κρατική παρέμβαση στα πλαίσια της βιομηχανικής κοινωνίας: εξίσου σημαντικό ήταν το γεγονός πως επαναπροσδιόρισε τη σχέση ανάμεσα στο κράτος και τους πολίτες του με άξονα την εθνικότητα.

"Είμαι λευκός... Έχω και χαρτί που το λέει": η κατασκευή της Λευκής Αμερικής

Ο λόγος και οι πρακτικές του επιστημονικού/αστυνομικού συμπλεγματος της ευγονικής κυριάρχησαν στην αμερικάνικη κοινωνία τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα αναδεικνύοντας τεχνητά και για πρώτη φορά τη μετανάστευση και την (σωματική/πνευματική) υγεία σαν εθνικά ζητήματα της αμερικάνικης κοινωνίας. Ο καθημερινός τύπος κατακλύστηκε με άρθρα που συνέδεαν το έγκλημα με την κληρονομικότητα και τους μετανάστες, ενώ εμφανίστηκαν για πρώτη φορά οι νόμοι περί υποχρεωτικής στέρωσης, τους οποίους εφάρμοσαν 30 πολιτείες στο διάστημα 1907-1940. Ο πλέον καθοριστικός αντιμεταναστευτι-

Εξέταση Μεξικανών εργατών στα μεξικανοαμερικανικά σύνορα. Κάπου στη δεκαετία του '20.

“Οι ευγονικές πτυχές της απέλασης - Ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής Μετανάστευσης και Φυσικοποίησης της Βουλής των Αντιπροσώπων”. (1928)

Αφίσα που καλούσε σε εορτασμό για την υπογραφή του νόμου του 1924: “Τρία ζητώ! Το Δημοκρατικό Νομοσχέδιο Αποκλεισμού των Κινέζων υπογράφκε από τον δημοκρατικό πρόεδρό μας. Ο Λευκός Άνθρωπος είναι στην κορυφή... Όχι άλλοι Κινέζοι!”

κός νόμος ήταν ο Νόμος Johnson-Reed του 1924 ο οποίος τέθηκε σε πλήρη ισχύ μέσα στα επόμενα έξι χρόνια. Μέχρι το 1930 η μετανάστευση είχε περιοριστεί (τυπικά) στις 150.000 άτομα ετησίως, ο αριθμός των πάσης εθνικότητας μεταναστών που μπορούσαν να γίνουν δεκτοί, δεν έπρεπε να ξεπερνάει το 2% των ανθρώπων από την εκάστοτε εθνικότητα που ζούσαν ήδη στις ΗΠΑ μέχρι το 1890 (η αντίστοιχη ρύθμιση του σχετικού νόμου που είχε ψηφιστεί το 1921 προέβλεπε ένα ποσοστό της τάξης του 3%). Ο νόμος καθόριζε την “εθνικότητα” ανάλογα με τη χώρα γέννησης. Ωστόσο δεν συμπεριλάμβανε “τους μετανάστες από το δυτικό ημισφαίριο και τους απογόνους τους”, “αλλοδαπούς μη επιδέξιμους ιθαγένειας ή τους απογόνους τους”, τους “απογόνους των αμερικάνων ιθαγώνων” και τους “απογόνους των σκλάβων μεταναστών”. Η Επιτροπή Ποσόστωσης (υπηρεσία αρμόδια για τον καθορισμό των ποσοστών που θα ανταποκρίνονταν στις προϋποθέσεις του νόμου) χρησιμοποίησε την απογραφή των φυλετικών κατηγοριών για να κάνει τους υπολογισμούς της, αφαιρώντας από τον συνολικό αμερικάνικο πληθυσμό τους μαύρους και τους μιγάδες, παραλείποντας τη διαφορά ανάμεσα “στους απογόνους των σκλάβων μεταναστών” και στους απογόνους των ελευθέρων Νέγρων και μη σκλάβων αφρικανών μεταναστών. Αφαίρεσε επίσης όλους τους Κινέζους, Ιάπωνες, Νοτιοασιάτες σαν μη επιδέξιμους ιθαγένειας ενώ απέκλεισε και όσους κατοικούσαν σε Χαβάη, Πόρτο Ρίκο και Αλάσκα, περιοχές οι γηγενείς κάτοικοι των οποίων θεωρούνταν έως τότε αμερικανοί πολίτες. Με αυτό τον τρόπο το αμερικάνικο κράτος διέγραψε όλους τους μη λευκούς, μη ευρωπαϊούς κατοίκους του από την αμερικάνικη εθνικότητα, επικυρώνοντας νομοθετικά με τη συνδρομή του ποινικού συστήματος και της αστυνομίας τη διαδικασία που είχε ξεκινήσει από το ευγονικό κίνημα.

Τελικά οι Μεξικανοί είναι λευκοί ή όχι;

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία στην ιστορία της αμερικάνικης αντιμεταναστευτικής νομοθεσίας (με την έννοια της λαθροχειρίας στην οποία αυτή προέβλεπε) βρίσκεται στην αντιμετώπιση των Μεξικανών μεταναστών. Στα τέλη της δεκαετίας του '20, η Επιτροπή Μετανάστευσης της Καλιφόρνια και άλλες οργανώσεις που ασχολούνταν με το ζήτημα της ιθαγένειας και της εθνικής καθαρότητας, άρχισαν να κάνουν λόγο για περιορισμό της εισόδου μεξικανών εργατών, στη βάση της φυλετικής τους ασυμβατότητας με τις προϋποθέσεις για παροχή ιθαγένειας. Το πρόβλημα, ωστόσο, ήταν πως οι Μεξικανοί εργατές ήταν κάτι περισσότερο από απαραίτητοι για την αμερικάνικη οικονομία (κυρίως σαν εργατές γης στη νοτιοανατολική Αμερική- ανάγκη που ενισχύθηκε από την μα-

ζική εσωτερική μετανάστευση μαύρων στο Βορρά με σκοπό να εργαστούν σαν βιομηχανικοί εργατές, αλλά και για λόγους διπλωματικού και επιχειρηματικού ενδιαφέροντος απέναντι στο κράτος του Μεξικού). Υπήρχε, επίσης, το πρόβλημα πως οι Μεξικανοί δεν μπορούσαν να καταχωρηθούν σε κάποιον ξεκάθαρο φυλετικό τύπο. Επιπλέον, η ιστορία της νοτιοανατολικής Αμερικής σαν πρώην μεξικάνικης περιοχής που περιήλθε στην κατοχή των ΗΠΑ ως αποτέλεσμα του αμερικανο-μεξικάνικου πολέμου δημιουργούσε επιπρόσθετες επιπλοκές πάνω στο νόημα της φυλής και της ιθαγένειας. Οι Αμερικανοί δεν θεωρούσαν τους Μεξικανούς σαν φυλετικά ίσους με τους ίδιους ωστόσο έρχονταν αντιμέτωποι με το εξής ιστορικό παράδοξο: η συνθήκη της Guadalupe Hidalgo που συγκεκριμενοποίησε τους όρους της μεξικάνικης ήττας το 1848, έδινε το βόρειο κομμάτι του Μεξικού στις ΗΠΑ και ανακοίνωνε παράλληλα πως οι κάτοικοι της περιοχής που δεν θα δήλωναν την πρόθεσή τους να παραμείνουν μεξικανοί πολίτες ή δε θα εγκατέλειπαν την περιοχή εντός ενός έτους θα μετατρέπονταν αυτόματα σε Αμερικανούς πολίτες. Ουσιαστικά, δηλαδή, σε εκείνη τη χρονική συγκυρία το αμερικάνικο κράτος (αφήνοντας το ζήτημα των μαύρων στην άκρη) δεν ενδιαφερόταν για την καθαρότητα της φυλής και ήταν διατεθειμένο να κρατήσει μια μερίδα μεξικανών μέσα στην επικράτεια του εάν αυτοί δεν μετακόμιζαν στο νότιο Μεξικό (κίνηση που θα ισοδυναμούσε με την εκ μέρους τους αποδοχή της ύπαρξής τους ως κατεχόμενου πληθυσμού).

Ως εκ τούτου, η νομική υπόσταση των Μεξικανών ως “λευκών” βρισκόταν στον αέρα. Έτσι, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '20, ένα “φυλετικό πρόβλημα” με άξονα τους Μεξικανούς κατάφερε να αναδυθεί στη νοτιοανατολική Αμερική. Φυλετικό πρόβλημα που κατασκευάστηκε εξαιτίας της εμφάνισης του μεγαλύτερου μέχρι τότε κύματος μετανάστευσης, του μαζικού αγροτικού προλεταριάτου που αυτό δημιούργησε, της ανόδου της αγροτικής παραγωγής και της δημιουργίας διαχωρισμένων κοινοτήτων στον αμερικάνικο νότο. Ως εκ τούτου, η μεταναστευτική πολιτική σχηματίστηκε με άξονα την αναδιοργάνωση της πολιτικής οικονομίας της περιοχής. Το αμερικάνικο κράτος προσπάθησε να παρανομοποιήσει την είσοδο και ύπαρξη των μεξικανών εργατών στη βάση της φυλετικής ασυμβατότητας όπως αυτή επιτασσόταν από το ευγονικό πρόταγμα της εποχής. Ο αριθμός των Μεξικανών που απελάθηκαν επισήμως ανέβηκε από 846 το 1920 σε 8.438 το 1930, ενώ κάπου 13.000 άτομα ακολούθησαν την ίδια διαδρομή μέσω “εθελούσιων αποχωρήσεων”. Ωστόσο, όπως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις, η “παράνομη” μετανάστευση γνώρισε μέσα στο ίδιο διάστημα εκρηκτική άνοδο με τις λαθραίες εισόδους να φτάνουν ακόμα

και τις 100.000 ετησίως και τους μεξικανούς εργατές να αποτελούν πάνω από το 50% όσων απελάνονταν. Οι παράνομοι ευρωπαϊοί μετανάστες παρόλο που αντιμετώπιζαν και αυτοί το σφοδρό ρατσισμό της αμερικάνικης κοινωνίας είχαν καλύτερες πιθανότητες να παραμείνουν στη χώρα, κυρίως εξαιτίας του γεγονότος πως οι ευρωαμερικάνικες κοινότητες είχαν αγγίξει ένα σημαντικό επίπεδο πολιτικής εκπροσώπησης ενώ είχαν και καλύτερη πρόσβαση σε νομική βοήθεια από τους Μεξικανούς.

Το “παράνομο”, λοιπόν, έγινε συνώνυμο του “Μεξικανός” έχοντας σαν σημείο αναφοράς όχι τους κατοίκους του Μεξικού αλλά μια ολόκληρη φυλετική κατηγορία, που συμπεριλάμβανε τόσο τους Μεξικανούς μετανάστες όσο και τους Μεξικανοαμερικανούς. Η κατασκευή των Μεξικανών σαν “παράνομη” και “ξένη” παρουσία στην πρώην πατρίδα τους καθόρισε ολοκληρωτικά την αναδιοργάνωση της αγροτικής αγοράς εργασίας στη δεκαετία του '20. Τελικά, το 1930 η Υπηρεσία Απογραφών καταμέτρησε τους Μεξικανούς σαν ξεχωριστή φυλή, επικυρώνοντας την ιδέα της ύπαρξής τους ως αναλώσιμης εργατικής δύναμης και οδηγώντας 400.000 από αυτούς (200.000 εκ των οποίων, παιδιά με αμερικάνικη υπηκοότητα) σε απελάσεις κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Κρίσης. Η “ανομοιότητα” των Μεξικανών με το αμερικάνικο έθνος ήταν ένα ζήτημα που υποστηριζόταν από ευγονιστές και ρατσιστές πολλά χρόνια πριν, αλλά απέκτησε μια χειροπιαστή μορφή μόνο όταν η αγορά εργασίας και η εξωτερική πολιτική το χρειάστηκαν και το επέτρεψαν.

Το νομικό, αστυνομικό, επιστημονικό, ιατρικό σύμπλεγμα κατάφεραν να δημιουργήσουν και διαιωνίσουν κατηγορίες που μετέλλαξαν τις έννοιες της φυλής και της εθνικότητας στο όνομα της εθνικής καθαρότητας και της δημόσιας τάξης με απώτερο σκοπό τη διαχείριση της εργασίας των μεταναστών και των τοπικών μειονοτήτων. Ο μεταναστευτικός νόμος του 1924 επικύρωσε τη φυλετικοποίηση των μεταναστευτικών ομάδων γύρω από τις έννοιες της “λευκότητας” και της “παράνομιας”, όπως αυτές είχαν πρωτοδιατυπωθεί από τους ευγονιστές, αλλά παράλληλα τις ξεπέρασε: κατάφερε, ουσιαστικά, να φυλετικοποιήσει την ταξική διαφορά στην πιο πολυπολιτισμική γωνιά του πλανήτη.

*Για το κείμενο χρησιμοποίησα τα: “Disease, Deformity, and Defiance”/ June Dwyer, 2003, “Immigration and Sterilization Policy in Britain and the U.S.”/ Randall Hansen-Desmond King, 2001. “The Two Percent Solution: Eugenic Jurisprudence and the Socialization of American Law, 1900-1930”/ Michael Willrich, 1998. “The Architecture of Race in American Immigration Law: A Reexamination of the Immigration Act of 1924”/ Mae M. Ngai, 1999. “Ο αιώνας της βιοτεχνολογίας”/ Τζέρεμι Ρίφκιν. Μετ. Αριάδνη Αλαβάνου. “Σχεδόν αόρατοι”/ Αυτόνομες Ομάδες από την Αθήνα, 2009.